

Obnovení Jednoty bratrské r. 1727

Príspevek k dějinám Moravských bratří, 10. část

Daniel Říčan

V předcházející studii byla popisována rozsáhlá emigrace z Kravařska do Herrnhutu, česky Ochranova, městečka, které založil r. 1722 Kristian David ze Ženkavy pro své souvěrce – tajné evangelíky na Moravě. Na této emigraci je pozoruhodné, že neskončila odchodem za ekonomickými výhodami nebo za svobodou, jak tomu bývá u jiných emigračních vln. Následovala další fáze vývoje – obnovení Jednoty bratrské.

V 15. století volala po reformaci celá evropská společnost. Přesto tehdejší katolická církev se zreformovat nedokázala. Uzavřela ji poměrně trapným Tridentským koncilem, který sice odstranil některé nepořádky, ale výsledkem bylo, že se jen vyhranila proti nekatolickým církvím definováním vlastní teologie, k radikální nápravě církve nedošlo, naopak došlo k jejímu "zazdění" na dalších 300 let.

Jednota bratrská vzešla z české reformace r. 1457 si za 140 let své existence dokázala vybudovat úctu a obdiv nejen tím, jak dokázala přežít všechny zákazy a vyhnání, ale především svou úrovní mravní, položenou na biblických základech formulovaných v "Řádech Jednoty bratrské". Šlo o řády, kde byl kladen důraz na přísnost i shovívavost současně. Členové byli přísně vedeni k dokonalosti, ale současně tolerováni ve svých nedokonalostech, jestliže měli dobrou vůli se nechat vést k dokonalosti. Káráni byli jak členové, tak jejich představitelé. Vyloučení členové nebyli ponecháni světu napospas, nýbrž bylo o ně dále pečováno jako o členy po stránce hmotné i duchovní. Pozornost byla věnována všem kategoriím věkovým i sociálním. Jednota také bděla nad tím, aby nedocházelo k projevům sektářství, ale aby bylo zachováno čisté biblické učení. Nebyla trpěna žebrota, kladl se důraz na vzdělávání včetně děvčat. Jednota si vydávala literaturu zaměřenou tímto směrem: "Mravové aneb naučení potřebné", "Řád církevní Jednoty, bratří českých", "Mravy ctnostné, mládeži potřebné".

Řádů se dovolává i dnes každý politik, sám však často rovinu svých mravokárných kázání nedokáže překročit. Herrnhut vznikl za těžkých podmínek, šel však dobrou cestou. Řád byl jedním ze stavebních kamenů. První emigranti v Herrnhutu, v době kdy tam stál jen jeden dům, byli nuceni se zaopatřit novou existencí po stránce hmotné, ale i duchovní. Už před odchodem do exilu jim byla kladena otázka: "Čím se tam budeš živit, abys jedl vlastní chléb?" Hrabě Zinzendorf se sice snažil dát jim zaměstnání při panském dvoře. Brzy jich však bylo několik stovek, museli proto zakládat řemeslnické dílny, hledat obživu v okolí, mladí se museli vyučit řemeslu. S jejich duchovní existencí to bylo obdobně složité. První emigranti ze Suchdolu směřující do exilu nebyli ještě pevně rozhodnutí, že zůstanou v Herrnhutu, který patřil pod luterskou farnost v Berthelsdorfu. Ještě během cesty u Nysy se rozhodovali, jestli nemají jít do Lešna, kde byl sbor Jednoty bratrské. Tak silně toužili po tom, o čem jen slyšeli od svých rodičů a prarodičů – o společenství sboru Jednoty bratrské s bratrskými řády. Jejich duchovní vůdce hrabě Zinzendorf chtěl z Ochranova vytvořit obec zcela v duchu pietistického ideálu, vzorné křesťanské společenství v rámci luterské církve. Moravští vystěhovalci dávali jasně najevo, že chtějí setrvat při víře svých otců. V důsledku tohoto napětí i jiných vlivů přicházejících od přistěhovalců německých, docházelo v prvních letech k věroučným sporům, zmatkům a nedorozuměním. Situace se urovnala poté, co Zinzendorf opustil svůj úřad při královském dvoře v Drážďanech a přestěhoval se do Herrnhutu. Pochopil brzy, co Moravané chtějí a co jim musí dovolit, aby si ponechali v rámci státní církve svoji identitu, jež byla pokračováním staré Unitas Fratrum – Jednoty bratrské. To znamenalo zřízení systému církevní kázně, jež byla jedním z charakteristických rysů staré Jednoty. Provedení, aniž by došlo k porušení saského církevního práva, však bylo choulostivou záležitostí. Zinzendorf vypracoval soubor pravidel, zajišťující občanský život v Herrnhutu. Den 12. květen 1727 byl dnem, kdy 300 dospělých usedlíků mu rukou dáním potvrdilo, že chtějí žít podle herrnhutské ústavy. Brzy také byli ustanoveni představitelé obce – starší: Kristian David ze Ženkavy, Melchior Nitschmann z Kunína, Christopher Hoffmann, jeden z usedlíků z Německa, Georg Nitschmann ze Suchdolu. Dále byli ustanoveni dohlížitelé na veřejných pracech na polích, zahradách, cestách, ponocní. Jiní pečovali o nemocné, další měli na starosti almužny chudým a různé zvláštní úkoly. Vznikaly spon-

tánně modlitební skupinky - Bunden. Zinzendorf si byl dobře vědom, že má na své straně jen skupinu náboženských nadšenců. O církvi jejich otců na Moravě měl k dispozici velice málo konkrétních informací. Sami emigranti měli jen velmi chabé znalosti vlastní historie. Během návštěvy městské knihovny v Žitavě náhodně narazil na knihu Ratio Disciplinae, což byla latinská verze stanov českých bratří, k níž r. 1660 biskup J.A.Komenský napsal historickou předmluvu. Zinzendorf si zde poprvé uvědomil, že se nejedná o sektu, nýbrž o řádnou církev, starší, než jeho samotné luterství. Ihned vypracoval německý výtah, který předložil herrnhutskému společenství. Byli velice překvapeni podobností s jejich stanovami, což ještě více utvrdilo morálku komunity. Celou problematiku k tomu, jak si suchdolané "vydupali" obnovení Jednoty bratrské, popsal prof. V. Helfert v obsáhlé studii v Časopise matice moravské - 1929. Vyvrcholení myšlenkového sjednocení nastalo 13. srpna 1727 při společné Sv. večeři Páně vyznáním hříchů a při společných modlitbách, při kterých pocítili přítomnost Ducha svatého. Tato událost je ve světových duchovních dějinách také označována jako "Druhé vylití Ducha svatého" a jako obnovení Jednoty bratrské. Počátek této obnovy byl v roce 1723 tady na Kravařsku.

Současně to byl počátek těžkých problémů a útoků proti Herrnhutu. Zinzendorfovi kritikové jej obviňovali, že podporuje sektu. V r. 1728 někteří Moravané dokonce uvažovali o zrušení Jednoty, to už s tím však nesouhlasil ani Zinzendorf a také z university z Jeny přišel povzbudivý dopis se 102 podpisy studentů a profesorů, aby zachovali bratrskou jednotu a disciplínu. V té době se vydalo do různých částí Evropy několik skupin bratří oznámit obnovení Jednoty a navázat kontakty s některými obdobnými duchovními proudy. Současně byla vedena rozsáhlá korespondence. Šlo o velice široký záběr. Proti herrnhutským však bylo vydáno několik obviňujících traktátů, dostavily se dvě vyšetřovací komise, které však neshledaly věroučných pochybení. Zinzendorf se dostával znovu a znovu do nesnází s luterskou církví i saskou vládou. Třikrát byl ze Saska vypovězen, (1732-33, 1736-37, 1737-47) několikrát byla budoucnost Jednoty zcela ohrožena, což vedlo bratry k hledání nových míst, kde by se mohli vystěhovalci usídlit. Tak začaly vznikat další osady v jiných částech světa podle herrnhutského vzoru. V Holštýnsku začali budovat osadu r. 1735 Pilgeruh, v Porýní r. 1736 Ronneburg a r. 1738 Herrhaag, v Holandsku r. 1737 Heerendyk, v Pensylvánii r. 1740 Bethlehem, v Horní Lužici vznikla r. 1742 česká osada Nížké, v Anglii r. 1746 Fulneck a v Německu Ebersdorf, r. 1748 Barby v Německu, r. 1751 u Berlína Český Rixdorf a tak bychom mohli jmenovat desítky osad nejen v Evropě ale i na americkém západě, v Grónsku, mezi Jihoamerickými indiány atd. Některé byly budovány jako sbory pro exulanty, některé jako misijní stanice. Osady měly pravoúhlé uspořádání, uprostřed kostel, kolem školy, dům vdov, vdovců, domy pro svobodné dívky, svobodné mládence a zástavba domků, které si vybudovaly rodiny. Stranou osady byl prostý hřbitov, nazývaný "Boží pole". Zinzendorf se jako vystudovaný právník postaral o to, aby se osada stala prosperující nábožensko-sociologicko-ekonomickou jednotkou. Organizace byla pozoruhodně demokratická, celá komunita byla řízena po stránce zemědělské, řemesla i obchodu. Sbor byl rozdělen na 10 chórů podle věku, pohlaví a rodinného stavu: Chór svobodných bratří měl vlastní dům, který byl současně dílnami řemeslné výroby i výuky učňů. Obdobné to bylo v chóru svobodných sester. Děti byly často vychovávány v internátních školách. Na vysoké úrovni byla hudba. Písně Zinzendorfovy i Kristiana Davida a dalších bratří jsou dosud zpívány v kostelích v různých částech světa. Přes všechny nepříznivé okolnosti Jednota bratrská rychle rostla početně a její misijní dílo provázela rozsáhlá práce sociální, vzdělávací, zakládání a udržování škol, nemocnic a sociálních ústavů. Získávala postupně mnoho příznivců i u královských dvorů. Prostotu, řád a kázeň si však přinesli z Moravy a staly se základními rysy zbožnosti obnovené Jednoty.

Při rozrůstající se práci vzešla potřeba vlastních ordinovaných kněží. Navázali tedy styk s vnukem J.A.Komenského Danielem Arnoštem Jablonským, biskupem polské větve Jednoty, který byl v Berlíně dvorním kazatelem. Jablonský uznával herrnhutské za pravé potomky české Jednoty bratrské. V r. 1735 ordinoval za prvního biskupa obnovené Jednoty bratrské Suchdolana Davida Nitschmanna - Tesaře, o dva roky později i Zinzendorfa. Tak získala Jednota vlastní duchovenský úřad a dala se definitivně cestou k nezávislosti a samostatnosti, což bylo postupně potvrzeno i státním uznáním Jednoty v Sasku r. 1748, v Anglii r. 1749 a v dalších evropských zemích.

Použitá literatura:

Časopis matice moravské, sešit 3.-4., Brno 1929

Greenfield J., Moc s výsosti, Praha 1936

Jednota bratrská, Praha 1989

Schiller J., Vypravujeme si o obnovené Jednotě, Semily 1945

Vančura V. , Obrazy z dějin Jednoty bratrské, Praha 1911

Weinlick J.R., Hrabě Zinzendorf, Jindř.Hradec 2000

Psáno pro časopis Poodří, vyšlo v č. 1/2007, s.44.

Pro www.go-east-mission.net převzato z podkladu zaslaného autorem a s jeho svolením.